

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7229

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK**

ГОДИНА 1

VOLUME I

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF LAW**

За издавачот:
Проф. д-р Стеван Алексоски

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Борис Крстев
Проф. д-р Стеван Алексоски
Доц. д-р Љупчо Сотироски
М-р Ана Никодиновска

Редакциски одбор

Проф. д-р Стеван Алексоски
Доц. д-р Јован Ананиев
М-р Ана Никодиновска

Главен уредник

Проф. д-р Стеван Алексоски

Одговорен уредник

Доц. д-р Јован Ананиев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип
Правен факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Boris Krstev, Ph.D.
Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D
Ass. Prof. Ljupčo Sotirovski, Ph. D
Ana Nikodinovska, M.A.

Editorial staff

Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D
Ass. Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Ana Nikodinovska, M.A.

Managing editor

Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D

Editor in chief

Ass. Prof. Jovan Ananiev, Ph. D

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of law
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Stip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

ПРЕДГОВОР

м-р Ана НИКОДИНОВСКА БИО-БИБЛИОГРАФИЈА НА ПРОФ. Д-Р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ	9
д-р Стеван АЛЕКСОСКИ НИСКАТА РЕЗИЛИЕНТНОСТ И КРИМИНОГЕНИТЕ ОСОБИНИ НА ЛИЧНОСТА НА МАЛОЛЕТНИТЕ ДЕЛИКВЕНТИ ВО РМ	25
д-р Јован АНАНИЕВ УЛОГАТА НА ПАРТИСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО ВНАТРЕПАРТИСКИТЕ АКТИВНОСТИ И ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА	49
д-р Војо БЕЛОВСКИ НАЧЕЛО НА НЕДИСКРИМИНАЦИЈА - ЗАБРАНА НА ДИСКРИМИНАЦИЈАТА	63
д-р Тодор ВИТЛАРОВ УЛОГАТА НА ЈАВНИОТ ОБВИНИТЕЛ ВО НОВИОТ НАЦРТ НА ЗАКОНОТ ЗА КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА	77
м-р Илија ГРУЕВСКИ СТРУКТУРАТА НА КАПИТАЛОТ КАКО ФАКТОР ВО ВРЕДНУВАЊЕТО НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА И ИНВЕСТИЦИОНИТЕ ВЛОЖУВАЊА	87
м-р Олга ЃУРКОВА КАЗНЕНО-ПРАВНА УРЕДЕНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВО И ДИСТРИБУИРАЊЕ НА ДЕТСКА ПОРНОГРАФИЈА ПРЕКУ МАС - МЕДИУМИТЕ (СВЕТСКО И МАКЕДОНСКО ИСКУСТВО)	107
м-р Андон МАЈХОШЕВ БЕЗБЕДНОСТА И ЗДРАВЈЕТО НА РАБОТНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	129
м-р Наташа МАКСИМОВА, м-р Влатко Т. ЈОВАНОВСКИ, м-р Лимонка ЛАЗАРОВА КОМПЈУТЕРСКА И МРЕЖНА БЕЗБЕДНОСТ НА СИСТЕМИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ДОКУМЕНТИ	147
д-р Елизабета МИТРЕВА, м-р Весна ПРОДАНОВСКА ПРОЕКТИРАЊЕ И ИМПЛЕМЕНТИРАЊЕ НА TQM СИСТЕМОТ ПРЕКУ ТИМСКАТА РАБОТА	155

м-р Кристина МИШЕВА ДРУШТВО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ОТВОРЕНИ ИНВЕСТИЦИСКИ ФОНДОВИ.....	169
м-р Горан НАЦИЌ ПРЕДМЕТОТ НА ПРИМЕНА НА РЕГУЛАТИВАТА БР. 44/01.....	183
м-р Ана НИКОДИНОВСКА ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ НА НАРОДИТЕ И ПРАВОТО НА СЕЦЕСИЈА КАКО ПОСЛЕДНА ИНСТАНЦА ОД ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ	197
д-р Владо ПОПОВСКИ ТАНЗИМАТСКИТЕ РЕФОРМИ И СТАТУСОТ НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ВО ТУРСКАТА ИМПЕРИЈА ВО ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XIX И ВО ПОЧЕТОКОТ НА XX ВЕК	213
Марија РАДЕВСКА ОБЛИГАЦИОНИ ОДНОСИ НАСТАНАТИ СО ПРИЧИНУВАЊЕ ШТЕТА ВО МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	229
м-р Страшко СТОЈАНОВСКИ НАЦИИТЕ И НАЦИОНАЛИЗМОТ НА БАЛКАНОТ.....	249
Анета СТОЈАНОВСКА ПРОЦЕСОТ И МЕТОДИТЕ НА ПРИЗНАВАЊЕ НА ДРЖАВИ.....	265
м-р Борка ТУШЕВСКА АКРЕДИТИВОТ КАКО СРЕДСТВО ЗА ПЛАЌАЊЕ ВО МЕГУНАРОДНИОТ ПРОМЕТ.....	275

ПРЕДГОВОР

Правниот факултет во Кочани, кој е основан на 27 март 2007 година како дел од поширокото семејство во рамките на Универзитетот „Гоце Делчев“, ја одбележа третата година од своето постоење. Почетоците на оваа високообразовна институција се карактеризираа со слаба кадровска и просторна екипираност, но беа поткрепени со силен елан и ентузијазам, и со уште поголема желба да се твори и да се придонесе во унапредувањето на високообразовните процеси во Република Македонија. Сето ова е во чекор со евроинтегративните процеси на постојана примена на европските методи и стандарди во научно-образовниот процес и на безрезервно залагање за обезбедување на квалитетно образование за нашите студенти.

Ние сметаме дека вечната движечка сила на науката и образованието е когнитивниот момент на осознавање на највозвишените *вредности* на човековото битие - знаењето, умењето, вистината и честа - без кои не може да се замисли ни едно современо општество.

Во тие рамки, ова прво издание на Годишниот зборник на Правниот факултет претставува заокружување на првата етапа од целите што си ги поставивме во почетокот и што продолжуваме да ги остваруваме преку: образување на стручно-научни кадри од областа на правото, јавната администрација, европското право и новинарството на прв и втор циклус на студии; спроведување во континуитет на европскиот модел на едукација, на европските стандарди и трендови во вкупниот образовен процес; промовирање на научноистражувачки проекти, со цел да се негува и унапреди научната и развојната мисла и да се овозможи нивна практична примена во секојдневниот живот.

Ad perpetuam rei memoriam, ни претставува особена чест да го споменеме и големецот – еден од основачите и творците на Правниот факултет, без кого Факултетот немаше да биде она што е сега, и кому, впрочем, му го посветуваме овој Зборник - професорот д-р Ванче Стојчев.

Штип, декември 2009 година

Проф. д-р Стеван Алексоски, декан

Проф. д-р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ

(15.2.1951 г., Црвулево – 30.9.2009 г., Скопје)

АКРЕДИТИВОТ КАКО СРЕДСТВО ЗА ПЛАЌАЊЕ ВО МЕЃУНАРОДНИОТ ПРОМЕТ

Апстракт: Паралелно со развојот на интернационалниот пазар, се развива акредитивот и неговата меѓународна правната рамка. Намерата на авторот во овој труд не е детално да ги разработи сите видови акредитиви, туку да направи селекција на оние кои се посебно значајни во банкарската практика и да се обиде да анализира и елаборира некои од суштествените прашања за кои е врзан акредитивот. Акцентот во трудот не е случајно ставен на документарниот акредитив. За неговата важност во меѓународната трговија зборува фактот што на проблематиката е посветен глобален сет од правни прописи, познати како *Еднообразните правила и обичаи за документарниот акредитив уште од 1933 година*. Низ целиот текст се огледа пристрасноста за примена на Еднообразните правила и обичаи за документарниот акредитив. Имено, авторот констатира дека примената на овие еднообразни правила е логична и неопходна и за трансакциите во домашниот промет. Авторот е на становиште дека овие правила претставуваат – *кодифицирани меѓународни обичаи чија примена се заснова на претпоставената волја на странките*. Низ текстот авторот покренува неколку теоретски дилеми, искажувајќи го своето мислење истовремено оставајќи простор за понатамошна продлабочена анализа на проблематиката.

Конечно, авторот преку елаборирање на видовите акредитиви ги разработува и правните односи кои настануваат со склучувањето на ова правно дело.

Abstract: Alongside with the development of international market, letter of credit and its international legal frame is developing. Author intention in this article is not to elaborate the letter of credit and its types in details, but to make selection of those types which have particular meaning about the bank practice. The accent in the article is on the documentary letter of credit. Attestation about the meaning of this topic is the fact that the subject is cover from the set of legal acts known as *Uniform rides and customs of letter of credit from 1933*. Through the article partiality of the author about the implication of the *Uniform rides and customs of letter of credit from* is obvious. More accuracy the author concludes that the application of the uniform rides in the transactions of the domestic trade is necessary. The author also instigate a few theoretical dilemmas enunciate his opinion and in the same time leave space about further exploration.

Finally, author investigates legal relationship originated from the contract.

Поим и значење на акредитивот

Акредитивот (*letter of credit/le credit documentaire/la lettera di credito/das Akkreditiv*) како банкарска услужна дејност претставува најмоќниот и најраспространетиот инструмент на платниот промет во меѓународната трговија.

Терминот „*letter of credit*“ потекнува од францускиот збор „*accreditation*“ – овластување/ополномоштување да се направи нешто, што пак потекнува од латинскиот збор „*accreditivus*“ – доверба. Секое општество во кое трговијата игра важна улога, порано или подоцна мора да се соочи со зголемената циркулација на акредитивот како средство за плаќање и финансирање на повеќето меѓународни трансакции. Во ова смисла, акредитивот претставува крвотокот на меѓународната трговија.¹ Како инструмент на автономното трговско право, целта на акредитивот е задоволување на потребите (*обезбедување гаранција во наплатата*) на учесниците во современиот трговски промет. Во својата суштина, акредитивот претставува правно дело (*налог*) склучено помеѓу налогодавецот и банката („*акредитивна банка*“), врз основа на што банката се обврзува на одредено трето лице („*корисник на акредитивот*“) да му исплати одредена сума пари, доколку во утврдениот временски период бидат исполнети условите наведени во налогот за отворање на акредитивот.

Нашиот Закон за облигациони односи² (*во понатамошниот текст ЗОО*) е еден од малкубројните националните закони кои на прашањето за акредитивот му посветува посебна глава.³ Одредбите од ЗОО се однесуваат на обичниот и документарниот акредитив, при што решенијата за обичниот акредитив претставуваат *lex generalis* одредби за документарниот акредитив. ЗОО во поглед на дефинирањето на поимот на акредитивот отстапува од правилата на детерминирање и директно (*член 1111*) го утврдува правниот однос што настанува врз основа на акредитивот. Во ова смисла, (ЗОО, чл. 1111/1) *со прифаќање на барањето на налогодавецот за отворање на акредитиви, акредитивната банка се обврзува дека на корисникот на акредитивот ќе му ја исплати определената парична сума ако до определеното време бидат исполнети условите наведени во налогот за отворање на акредитив*. Согласно со ЗОО, чл. 1111/2, *акредитивот мора да биде составен во писмена форма*, што реално

---

1) Mugasha A., The law of letters of credit and bank guarantees, Sydney 2003, p. 2.

2) Службен весник (18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03 и 84/08)

3) Види: ЗОО, глава XLI, чл. (1111-1121).

создава дилеми ако земе предвид решението од претходниот став на овој член. Имено, се поставува прашањето – *дали налогот и прифаќањето на налогот мора да бидат во писмена форма или акредитивот настанува во моментот на потпишувањето на посебен писмен договор за акредитив*. На становиште сме дека во интерес на брзиот и масовен промет е утврдување на решение според кое формата на договорот за акредитив не е услов за полноважноста на договорот. Оттука, сметаеме дека решението од *(ставот 1 на член IIII)* се однесува на пропишувањето писмена форма за налогот кој го издава налогодавецот (*купувачот*) и дека истиот ги содржи сите суштествени состојки на договорот, односно претставува понуда за склучување на договор.⁴ Акцептирањето на налогот од страна на акредитивната банка настанува на договорот за акредитив. Сметаеме дека решенијата на практиката далеку повеќе одговараат на масовното, брзо и сигурно спроведување на меѓународните трансакции. Попрецизно, решението според кое банките издаваат унифицирани обрасци чие пополнување од страна на налогодавецот претставува понуда за акредитив не трпи никакви негативни критики, туку само пофалби во насока на посигурно и побрзо одвивање на прометот.⁵

Според своите карактеристики, акредитивот претставува *именуван, консенсуален, двострано – обврзувачки договор* чија егзистенција не зависи од опстанокот на главниот договор чие извршување се обезбедува. Оттука, доколку купувачот (*издавачот на налогот*) отстапи од главниот договор⁶, акредитивната банка е должна на корисникот кој ги исполнил условите да му ја исплати договорената сума. За сите договори (*договор за ипедиција, договор за превоз, договор за градење, договор за дело итн.*) во кои едната договорна страна се обврзува на определен надомест за извршената облигација, постои можност да се договори плаќање преку акредитив. Плаќањето на акредитивот може да се уреди во главниот договор, преку внесување соодветни клаузули или во самостоен договор за акредитив.

---

4) За да ги исполнува критериумите на понуда во правна смисла, налогот мора да ги содржи следниве елементи: назив и адреса на корисникот на акредитивот, видот на акредитивот, акредитивниот износ и валутата во која треба да биде плаќањето, видот количината и квалитетот на стоката, податоците за транспорт на стоката, начинот на испорака, податоци за дополнителните документи доколку се работи за документарен акредитив, рокот на важење на акредитивот.

5) Во теоријата се прифатени становиштата дека акредитивот претставува атхезионен договор.

6) Ваквото решение би требало да се примени и во случај на стечај на налогодавецот, согласно со начелото на самостојност/независност на правното дело/акредитивот.

Како сложена⁷ материја која ги надминува националните граници, акредитивот е предмет на унифицирано уредување од страна на *Еднообразните правила и обичаи за документарниот акредитив* донесени во склоп на Меѓународната трговска комора - (МТК) Виена од 1933 година.⁸ Овие правила се применуваат секогаш кога плаќањето односно исполнувањето на налогот од страна на банката се врши на корисници во странство. Со оглед на факот што материјата за акредитивот во ЗОО е уредена со 11 членови, сметаме дека примената на Еднообразните правила и обичаи за документарниот акредитив неопходно треба да се однесува и на домашниот промет.

Еднообразните правила и обичаи за документарниот акредитив, ги детерминираат поимите „документарен акредитив“ и „акредитив“. Според општите одредби и дефиниции на овие правила, поимите употребени во овие одредби, дефиниции и членови го опфаќаат секое прецизирање без оглед на називот и описот, врз основа на што на конкретна банка и се дава налог согласно со инструкциите на комитентот (*налогодавецот*) да изврши плаќање во корист или по налог на трето лице да плати, акцептира или негоцира меница која корисникот ја влече во согласност со договорените одредби и услови. Компаративната анализата на дефинициите од ЗОО и Еднообразните правила јасно укажуваат на фактот дека нашето позитивно право го познава само „исплатен акредитив“, бидејќи не предвидува можност/алтернатива за акцептирање или негоцирање на меница која ја влече корисникот на акредитивот. Понатаму, ЗОО на ниту едно место не го уредува прашањето за соработката со кореспондентните банки за реализација на акредитивот. Оттука, со целосен респект кон одредбите/решенијата на ЗОО, на становиште сме дека Еднообразните правила целосно треба да имплементираат во трансакциите на домашниот и меѓународен промет. Прецизна дефиниција за акредитивот и прашањата врзани со овој инструмент содржи Американскиот *Uniform commercial code – Letter of credit, art. 5-101/117*, кој тргнува од детално детерминирање на сите субјекти, учесници во трансакцијата.

Со оглед на фактот дека станува збор за институт чија реална функција посебно доаѓа до израз во меѓународната трговија, како и со оглед на брзината со која во деловниот свет се мултиплицираат видовите акредитиви, јасна е потреба од креирање унифицирани меѓународни правила за уредување на овој институт.

---

7) Сложеноста на материјата логично произлегува и од фактот што во трансакцијата учествуваат три (или повеќе) субјекти.

8) Правилата се ревидирани неколку пати (1951, 1962, 1974, 1983 и 1993 со примена од 1 јануари 1994 година).

Видови акредитиви

Во современите/модерни услови на трговско работење, позитивното право и деловната практика создадоа повеќе видови акредитиви со свои специфики. ЗОО во делот ХЛІ со кој се уредува акредитивот предвидува само некои видови. Ваквото решение е резултат на брзината со која во деловниот/банкарскиот свет се конструираат акредитивите за потребите на прометот. Тргувајќи од заедничките карактеристики, во правната теорија генерално прифатена е поделбата на *обични (безусловни)* и *документарни (условни)* акредитиви.⁹ Попрецизно, врз основа на критериумот *дали корисникот на акредитивот треба да исполни одредени услови за користење на акредитивниот износ или доволно е да презентира акредитивна легитимација* во правната теорија и практика се зборува за *обични и документарни акредитиви*.

Обични акредитиви

Обичните акредитиви во деловната практика се врзуваат за не поднесувањето на какви било документи (*пр. транспортни документи*) за спроведената договорна обврска. Во ова категоријата акредитиви спаѓаат: *лични акредитиви, кредитно писмо, перманентни акредитиви и буџетски акредитиви*.

Лични акредитиви

Личните акредитиви претставуваат инструмент во рацете на банките, врз основа на кои акредитивната банка на барање на својот клиент (*кој има расположливи средства на сметка кај акредитивната банка*) дава налог на друга банка (*најчесто банка во друго место*) да му стави на располагање (*налогодавецот*) одредена сума пари на бенефицијарот за одредено време. Акредитивната банка го известува бенефицијарот за депонираните средства што му стојат на располагање преку доставување копија од акредитивот. Бенефицијарот може да ги користи расположливите средства до истекот на времето на важење на акредитивот. По истекот на утврдениот рок, остатокот од средствата се враќаат на сметка на налогодавецот.

Кредитно писмо

Во основата на кредитното писмо лежи овластувањето кое банката го дава на својот клиент (*корисник на писмото*) за да подигне определена сума пари утврдени во исправата кај банката која ја издала исправата или

---

9) Во дел од правната теорија обичните и безусловните акредитиви се издвоени и анализирани како посебни видови. Види: Gorenc V., *Trgovačko pravo – ugovori*, Zagreb, 2000, str. 239.

некој друга банка (*обично се работи за банка во друго место*).

Како посебен вид на акредитив, кредитното писмо создава два одвоени/самостојни правни односи – *однос помеѓу акредитивната банка и банката на исплата и однос помеѓу банката на издавачот и бенефицијарот*. Во деловната практика, во употреба се два вида на кредитни писма: *обични и циркуларни писма*. Критериумот врз основа на кој се прави дистинкцијата помеѓу овие два вида кредитни писма е бројот на банките во кој може да се наплатат средствата. Оттука, обичното писмо може да се наплати само во банката која е назначена во писмото и нејзините филијали. Наспроти обилното писмо, средствата од циркуларното кредитно писмо може да се наплатат кај повеќе различни банки назначени во исправата.

Во Република Македонија, кредитното писмо нема посебно значајна примена.

Буџетски акредитиви

Буџетските акредитиви претставуваат вид на акредитиви што се користат за извршување на буџетот на одредени државни органи и единици кои се финансираат од буџетот. Оперирањето со овие акредитиви се врши преку буџетски чекови. Буџетските акредитиви се користат во границите на одобрените буџетски средства.

Документарни акредитиви

Документарниот акредитив претставува традиционална форма на акредитив креиран како финансиски механизам во меѓународната продажба на стока. Како банкарска услужна дејност документарниот акредитив вклучува најмалку три субјекта во трансакцијата – *купувачот/апликант, продавачот/бенефицијар и банката/емитент*. Како посебен вид на акредитив во правната теорија и практика, документарниот акредитив се издвојува врз основа на потребата од поднесување определени документи со кои се докажува извршувањето на облигацијата. Во ова смисла, во акредитивното право дело, најзначајни се шпедитерските (*транспортни*) документи со кои се докажува испорачувањето стока. Во банкарската практика, како основа/исправа за наплата на акредитивот најчесто циркулираат: *коносманот, товарниот лист, складишницата, поштенска потврда за испорака, документи од осигурителните куќи, фактури итн.* Согласно со ЗОО, чл. 1116/1, *документарниот акредитив може да биде отповиклив или неотповиклив.*

Отповикливи и неотповикливи акредитиви

Отповикливите акредитиви претставуваат акредитиви кои налогодавецот може да ги отповика пред истекот на рокот за кој акредитивот е отворен. Попрецизно, отповикливиот акредитив не ја врзува банката на задолжително исплаќање на утврдената сума. Кога станува збор за отповикливи акредитиви, банката може да го измени или отповика акредитивот на барање на налогодавецот или по сопствена иницијатива. Во ова смисла, (ЗОО, чл. 1117) *отповикливиот документарен акредитив не ја врзува банката спрема корисникот, па во секој момент може да го измени или да го отповика на барање од налогодавецот или по сопствена иницијатива, ако е тоа во интерес на налогодавецот*. Според решението на ЗОО, акредитивот генерално е отповиклив, освен ако поинаку не е изречно договорено. Оттука, (ЗОО, 1116/2) доколку поинаку не е изречно договорено, акредитивот секогаш е отповиклив, дури и кога е отворен за определено време. Според решението на Еднообразните правила на акредитивот треба да биде назначено дали се работи за отповиклив или неотповиклив акредитив. Во ова смисла (ЕПОДА, чл. 1/1/2), *во сите акредитиви треба јасно да биде назначено дали се работи за отповиклив или неотповиклив акредитив. Во недостаток на таква ознака, акредитивот се смета за отповиклив, дури и кога е назначен рокот на важење*.

Отповикливите акредитиви создаваат правна несигурност на бенефицијарот, па оттука, во деловната/банкарската практика се користат само во одредени случаи. Ова е во смисла на тоа што корисникот на акредитивот може да ја изврши својата обврска и да се обрати до банката (*преку поднесување на потребните документи*) за наплата на своите средства, при што ќе добие информација дека акредитивот е отповикан. Ова од причина што отповикливиот акредитив може да биде отповикан во секое време без обврска за тоа да се известува корисникот. На становиште сме дека кога станува збор за отповиклив акредитив се создаваат услови налогодавецот (*купувачот на стоката*) да постапи *mala fide*. Имено, налогодавецот може на банката да ѝ достави налог за отворање на акредитив и притоа да го извести продавачот кој согласно договорот ќе ја отпреми стоката. По експедирањето на стоката, продавачот нема да биде во можност да ги наплати парите, бидејќи во меѓувреме налогодавецот го отповикал акредитивот. Оттука, на бенефицијарот не му останува ништо друго освен (*врз основа на самостојноста/независноста на акредитивот од другите правни односи*) да бара извршување на обврските врз основа на договорот за продажба. Се поставува прашањето – *каде е правната сигурност во трансакцијата и начелото на совесност и чесност во работењето на налогодавецот?!*

Врз основа на горенаведеното, резимираме – употребата на неотповикливите акредитиви во банкарската практика обезбедува поголема правна сигурност и рамноправна положба за двете странки во договорот.

Наспроти отповикливиот акредитив, *неотповикливиот акредитив создава сигурна/цврста обврска за акредитивната банката, да ја исплати договорената сума*. Неотповикливиот акредитив претставува самостојна, непосредна обврска на банката спрема корисникот на акредитивот. Оваа обврска може да се укине или измени само врз основа на спогодба од страна на сите заинтересирани лица. Во ова смисла (ЗОО, чл. 1118/1/2), *неотповикливиот документарен акредитив содржи самостојна и непосредна обврска на банката спрема корисникот*. Понатаму, *ова обврска може да биде измената или укината само со спогодба на сите заинтересирани страни*. Тргувајќи од карактерот на овој вид акредитив, како и од улогата што истиот ја има во меѓународната продажба, јасно е од каде произлегува неговата енормна експлоатација во меѓународното плаќање.

Еднообразните правила и обичаи за документарниот акредитив подетално го детерминираат поимот на неотповиклив акредитив. Имено, според решението на ЕПОДА, чл. 3/1, *неотповикливиот акредитив цврсто ја врзува банката која го отвора акредитивот, на оттука обврската на банката спрема корисникот на средствата или сопственикот на меницата влечена врз основа на издадениот акредитив*. Акредитивната банка има обврска да го гарантира исполнувањето на одредбите во поглед на плаќањето, акцептирањето или негоцирањето под условите утврдени во акредитивот.

Во банкарската практика се среќаваат четири појавни облици а неотповикливи акредитиви – *акредитив по видување*¹⁰, *акредитив со одложено плаќање*¹¹, *акцептни*¹² и *негоцијациони*¹³ акредитив. Класификацијата е настаната врз основа на можноста акредитивот да се реализира преку акцептирање на меница. За отповикливиот акредитив,

---

10) Акредитивот по видување се реализира по презентирање на меницата и останатите документи во банката одредена за плаќање.

11) Суштината на овој тип акредитив се состои во преземањето обврска од страна на издавачката банка да го реализира акредитивот на точно утврден датум.

12) Специфика на овој тип акредитиви претставува обврската на бенефицијарот на акцептирачката банка покрај регуларните документите да презентира и меница влечена на банката.

13) Негоцирачките акредитиви подразбираат алтернатива за банката да го пренесе акредитивот на која било друга банка.

како и за неотповикливиот важи самостојноста на правното дело. Во оваа смисла, *неотповикливиот акредитив создава апстрактна обврска која ниту е врзана ниту условена од договорот за продажба врз основа на што е отворен акредитивот*.¹⁴

Врз основа на изложеното, резимираме дека од аспект на правната сигурност бенефицијарот е во многу поповолна положба кога станува збор за неотповиклив акредитив. Банката безусловно мора да го исплати износот врз основа на акредитивот, дури и кога основниот договор е ништовен. Безусловното плаќање во деловната практика го повлекува прашањето – *дали банката треба да ја исплати сумата врз основа на акредитивот доколку знае дека е направена злоупотреба од страна на бенефицијарот*. Правната теорија не дава одговор на прашањето, меѓутоа практиката покажува дека во случај на злоупотреба, измама, закана, банката е должна да го прекине реализирањето на акредитивот.

Потврдени и непотврдени акредитиви

Зависно од улогата на кореспондентната банка во реализирањето на издадениот акредитив, во правната доктрина и практика се разликуваат потврдени (*конфирмирани*) и непотврдени (*неконфирмирани*) акредитиви. Попрецизно, акредитивната банка во извршувањето на својата задача по правило ангажира уште една банка (*кореспондентна*) со седиште во местото на продавачот/бенефицијарот на издадениот акредитив. Кога улогата на кореспондентната банка е техничка, односно се состои во известувањето на бенефицијарот за отворањето на акредитивот, зборуваме за *неконфирмиран акредитив*. Во таков случај, кореспондентната банка има улога само на аквизиращка банка. Во спротивно, кога кореспондентната банка има задача да го потврди неотповикливиот акредитив, станува збор за *конфирмиран акредитив*. Потврдувањето на акредитивот од страна на кореспондентната банка, повлекува обврска за нејзина гаранција дека акредитивот ќе биде наплатен односно дека меницата ќе биде акцептирана или негоцирана под точно утврдени услови во акредитивот. Потврдениот акредитив, го става бенефицијарот во поповолна ситуација кога станува збор за реализирање на акредитивот. Имено, обврските кои настануваат врз основа на потврдениот акредитив не можат да се менуваат или укинуваат без обезбедувањето согласност од страна на сите заинтересирани страни. Оттука, истакнуваме дека потврдениот акредитив истовремено е и неотповиклив. Преку конфирмирањето на акредитивот, аквизиращката банка презема обврска да го изврши плаќањето на

---

14) Draškić M., Međunarodno privredno pravo, Beograd, 1990, str. 564.

средствата утврдени во акредитивот. Ваквата облигација е сосема независна од состојбата во која се наоѓа издавачката банка во моментот на исплаќањето на средствата врз основа на презентираниите документи од страна на продавачот. Оттука, обврската на конфирмационата банка е независна од неотповикливата обврска на акредитивната банка, издавач. Во ова смисла и решението на нашето позитивно право (ЗОО, чл. 1118/3), *неотповикливиот документарен акредитив може да биде потврден од некоја друга банка, која со тоа, покрај акредитивната банка, презема самостојна и непосредна обврска спрема корисникот*. Предноста од аспект на сигурноста во наплатата на страната на продавачот се огледа во фактот што се менува правниот статус на банките, односно тие стануваат *солидарни должници*, па своето побарување може да го наплатат од која било банка, инволвирана во трансакцијата.

Во правната доктрина¹⁵ и банкарска практика од посебно значење е да се утврди дистинкцијата помеѓу потврдените (*конфирмираните*) и расположливите акредитиви. Кај расположливите акредитиви кои во странската литература се среќаваат како *payable letter of credit* улогата на кореспондентната банка е само полномошник на акредитивната банка во чие име и за чија сметка го извршува плаќањето на средствата утврдени во акредитивот. Банката кореспондент не влегува во никакви непосредни односи со бенефицијарот во трансакцијата.

Преносливи и непреносливи акредитиви

Пренослив е документарниот акредитив, врз основа на кој бенефицијарот во трансакцијата има право/е овластен да издаде налог на акредитивната банката (*или на која било друга банка овластена да изврши плаќање/акцептирање или негоцирање*), да го стави на располагање издадениот акредитив во корист на едно или повеќе трети лице. Преносливиот акредитив има посебно значајна улога во деловната практика. Ова посебно ако се земе предвид предноста на страната на продавачот во случај кога не може да одговори на обврските од основниот договор. Имено, преносливоста на акредитивот му овозможува на продавачот во случај кога не може да ја набави стоката или не располага со (*доволно*) средства за купување на истата, да му издаде налог на трето лице за набавување на стоката, при што му го пренесува правото од издадениот акредитив. Од друга страна се поставува прашањето – *се доведува ли купувачот во незавидна положба со оглед на фактот што при склучувањето на договорот се претпоставува дека истиот*

---

15) Види повеќе: Draškić M., op. cit., str. 565.

има оправдан интерес да влезе во должничко-доверителски однос со точно определеното лице? На становиште сме дека негоцијабилноста на акредитивот *in concreto* е поважна карактеристика ако се земе предвид фактот дека истата е во функција на реализирање на обврските од договорот, односно во функција на непречно одвивање на прометот. Оттука, сметаме дека за купувачот е многу побитно исполнувањето на обврската од договорот отколку изборот на субјектот кој ја исполнил обврската.¹⁶ Преносливоста на акредитивот не се претпоставува, туку мора изречно да биде утврдена/назначена во акредитивот. Доколку на акредитивот не е наведено дека се работи за пренослив акредитив, се пресумира дека станува збор за непренослив акредитив. Во ова смисла (ЗОО, чл. 1121/1), *документарниот акредитив е пренослив или делив само ако банката која отвора акредитив во корист на корисникот што го означил налогодавецот е овластена во упатствата од првиот корисник да им плати во целост, или делумно на еден или на поголем број трети лица*. Акредитивот може да се пренесе само еднаш. Во ова смисла (ЗОО, 1121/2), *акредитивот може да го пренесе врз основа на изрични упатства само банката која го отвора и тоа само еднаш, доколку не е договорено спротивно*. Во ЗОО, чл. 1121/1 е утврдена алтернатива за хоризонтален пренос на акредитивот, во смисла на пренесувањето делови од акредитивот на едно или повеќе трети лица, сè до износот на неговата вкупна вредност. Ваквото решение е содржано и во Еднообразните правила и обичаи за документарниот акредитив. Оттука, во член 46/2 е утврдено дека – *делови од преносливиот акредитив може да се пренесат одвоено, под услов одделните испораки да не се забранети*.

Преносот на еден акредитив претставува комплексна трансакција која во себе неминовно ги инволвира сите три или повеќе субјекти од трансакцијата. При преносот на акредитивот, ЗОО и ЕПОДА утврдуваат повеќе алтернативи во функција на реализирање на првобитната комисиона трансакција. Имено, при преносот на акредитивот името на налогодавецот може да се замени со името на првиот корисник, што му овозможува да го скрие идентитетот на својот купувач од вториот бенефицијар во трансакцијата. Понатаму, првиот корисник/продавач може со сопствени фактури да ги замени фактурите на вториот бенефицијар за да го скрие идентитетот на својот добавувач од страна на купувачот и да оствари добивка.¹⁷ Преносот од страна на првиот корисник може да се изврши во

---

16) Ваквото решение се разбира е издржано доколку лицето на кое му е пренесено акредитивот ги исполни обврските согласно условите утврдени во налогот.

17) Види: Еднообразните правила и обичаи за документарните акредитиви член 46/3.

домашната земја или во странство, доколку во акредитивот не е поинаку одредено. Конечно, за реализирање на трансферот, потребна е волјата на банката која врши пренос само под условите утврдени во акредитивот, по целосното намирување на трошоците за пренос.

Начела на документарниот акредитив

Начелото на независност/самостојност претставува камен-темелник кога станува збор за акредитив како инструмент на трговското право. Врз основа на ова начело, облигацијата за емитентот да ја исплати меницата или акредитивниот износ во интерес на бенефицијарот е целосно одвоена и дистингвирана од останатите правни релации – *односот на купувачот и банката и односот на продавачот и купувачот*. Емитентот во трансакцијата мора да ја исплати акредитивната вредност врз основа на издадениот налог, независно од оспорувањата помеѓу продавачот и купувачот, ставањето ембарго на извозот, пропишувањето извозни дозволи, раскинување на основниот договор итн.

Принципот/начелото на независност на акредитивот од другите правни работи го познава и изречно го уредува ЗОО. Во ова смисла (ЗОО, чл. 1113), *акредитивот е независен од договорот за продажба или од друга работа по чиј повод е отворен акредитивот*. Понатаму, Еднообразните правила и обичаи изречно укажуваат на независноста/апстракцијата на акредитивот од фундаменталниот договор. Во ова смисла, акредитивот по својата правна природа е независна трансакција, издвоена од продажбата и другите договори, па банките немаат никаков интерес/не се врзани за судбината на овие договори.¹⁸

Принципот на независност егзистира и во односите помеѓу останатите субјекти кои учествуваат во трансакцијата – *корисникот на акредитивот и банката, првичниот емитент и кореспондентната банка*. Оттука, емитентот не може да истакнува приговори на бенефицијарот и кореспондентната банка за дејствија кои произлегуваат од неговиот однос со налогодавецот. Понатаму, бенефицијарот исто така не може да приговара за дејствија кои произлегуваат од односот на акредитивната банка и налогодавецот.

Врз основа на горенаведеното, резимираме дека акредитивот претставува самостојно апстрактно правно дело во однос на базичниот договор,

Покрај начелото на одвоеност, во рамки на акредитивот посебно важно е начелото на дејствување со документи. Во суштината на ова

---

18) Види: Gao X., The fraud rule in the law of letter of credit: comparative study, Netherland, 2003, p. 23.

начело лежи работењето на акредитивната банка со документи, а не со стока. Во ова смисла, акредитивната банка во исполнувањето на својата обврска спрема корисникот единствено врши надзор над доставените документи, не на стоката чиј трансфер претставува предмет на договорот за продажба.¹⁹ Согласно со ова начело, на товар на банката паѓа обврската да изврши ревизија на доставените документи во смисла на тоа *колку тие се согласни со условите утврдени во налогот*. Оттука, банката е должна да изврши ревизија дали од страна на бенефицијарот на акредитивот се доставени сите потребни документи, дали нивното доставување е извршено во рокот на важење на акредитивот, дали се сообразни со утврдената цена и количина, дали податоците од документите одговараат на описот на стоката.

Врз основа на горенаведеното, резимираме дека начелата врз кои се базира акредитивот се столб што обезбедува самостојност/независност на ова правно дело. Независно од промените на домашните и интернационални правила за акредитивот, предизвикани од флукутации на пазарот, овие начела секогаш треба да се имаат предвид.

Други видови документарни акредитиви

Во современите услови на банкарско работење, покрај елаборираните видови акредитиви, креирани се многубројни нови и ревидирани се веќе постоечки акредитиви. Настанокот на акредитивот е врзан за задоволување на потребите на луѓето од практиката, па согласно со тоа развојот на акредитивите се одвива во иста насока. Банкарската практика во правниот промет ги издвои како посебно важни и следниве видови акредитиви – *Stand by акредитив, ротациони акредитив, ностро и лосо акредитивите, packing акредитивите итн. Stand by акредитивот* е плод на американската банкарска практика и по својата природа е многу близок до банкарската гаранција.²⁰ И покрај фактот што овие два инструмента служат за задоволување на исти комерцијални цели, од правен аспект утврдени се определени специфики. Во ова смисла, *исплатата на stand by акредитивот се активира со презентирањето на утврдените во акредитивот документи или преку едноставно барање на бенефицијарот, додека дејството на банкарската гаранција се активира по отстапувањето на договорната странка од утврдените*

---

19) Василевић М., Трговинско право, Београд, 2006, стр. 323.

20) Во американската правна доктрина и практика овие два вида финансиски инструменти за обезбедување претставуваат правни синоними, па оттука, Комисијата на ООН за меѓународно трговско право и двата ги уредува во Конвенцијата за независна гаранција и stand by акредитив (Convention on Independent Guarantees and Stand by letter of Credit).

услови. Понатаму, висината на износот кој треба да се исплати врз основа на издадениот акредитив е утврдена во налогот, додека со гаранцијата треба да се покрие реалната штета на договорната странка. Конечно, според *сotto law* решенијата, акредитивот е инструмент во рацете на банките, наспроти гаранцијата со која како обезбедување на побарување може да оперираат и други осигурителни компании.²¹

Ротационите акредитиви ѝ служат на деловната практика кога станува збор за постоење на константна деловна релација помеѓу два деловни партнера, кои сукцесивно увезуваат/извезуваат стока. Акредитивниот износ кај ротационите акредитиви автоматски се враќа на првобитната висина, сè до моментот до кој вкупно извршените исплати не го достигнат максималниот износ утврден во договорот. *Ностро и лосо акредитивите* се врзани за увоз/извоз трансакциите. Класификацијата е настаната врз база на субјектот во чиј интерес се отвора акредитивот. Оттука, *документарниот акредитив кој се отвора по налог на домашниот купувач се нарекува ностро акредитив*. Наспроти ова, *документарниот акредитив кој се отвора од страна на странскиот купувач – увозник се нарекува лого акредитив*. *Packing акредитивите* претставуваат вид на акредитив врз основа на кој се овластува корисникот, пред поднесувањето на *транспортните документи* да подигне дел од средствата во вид на аконтација.

Конечно, кругот на видовите акредитиви не завршува овде. Модерното трговско право, покажува интенција за понатамошно развивање на нови и усовршување на веќе постоечките акредитиви.

Литература

- Mugasha A.: The law of letters of credit and bank guarantees, Sydney, 2003.
Gao X.: The fraud rule in the law of letter of credit: comparative study, Netherland, 2003.
Gorenc V.: Trgovačko pravo – ugovori, Zagreb, 2000.
Василевић М.: Трговинско право, Београд, 2006.
Draškić M.: Međunarodno privredno pravo, Beograd, 1990.
Закон за облигациони односи („Сл. весник на РМ“ 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03 и 84/08).
Uniform Customs and Practice for Documentary Credit, UCP (1933, 1951, 1962, 1974, 1983 и 1993).

---

21) Gao H., op. cit., p. 9.